

Oponentský posudok na odborné a vedecké práce
k návrhu na menovanie *doc. PhDr. Mariána Andričíka, PhD.*,
za profesora v študijnom odbore *2.1.36. literárna veda*

Vysokoškolský učiteľ je osobnosťou pokrývajúcou na vysokej úrovni dve základné oblasti činnosti: vedeckovýskumnú a vzdelávaciu (z jeho „statusu“ zároveň vyplývajú aj príslušné organizačné aktivity). Od tejto „dvojjedinej“ funkcie vrcholného vysokoškolského odborníka sa odvíjajú aj jeho dve základné „zóny“ bádateľskej činnosti – základný a aplikovaný výskum, ktorého výsledky sa premietajú do vzdelávacieho procesu na všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia. Doc. PhDr. Marián Andričík, PhD., pracovník Katedry slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie FF UPJŠ v Košiciach, uchádzajúci sa o vymenovanie za profesora v študijnom odbore *2.1.36 literárna veda* (k tejto jeho žiadosti sa vyjadrujem vo svojom posudku), vo svojich odborných a vedeckých prácach integruje obidve uvedené podstatné „areály“ vedeckého poznávania a výsledkov jeho aplikácie vo vzdelávacej praxi (vo svojej doterajšej pedagogickej činnosti zabezpečoval najmä nasledujúce predmety bakalárskeho, magisterského a doktoranského stupňa štúdia: *úvod do štúdia literatúry, teória literatúry, teória a prax umeleckého prekladu, verzológia, štylistika, semiotické modelovanie textu, literárna kritika, staršia slovenská literatúra, slovenská literatúra klasicizmu a romantizmu, poetika básnického textu, poetika prekladu*), a to v symbióze autora-bádateľa a zanieteného vysokoškolského pedagóga, čím nepriamo potvrdzuje tézu, že čím je teoreticko-metodologický, kognitívny záber skutočnosti intenzívnejší, tým je adekvátnejšia, funkčnejšia, eklatantnejšia a „lahšia“ aj jeho didaktická transformácia. Inaugurant si pohyb v oboch základných oblastiach vedeckého poznávania „preveruje“ aj svojím pôsobením v riadiacej a organizačnej činnosti na vysokej škole (predtým ako vedúci katedry, v súčasnosti ako prodekan pre vedeckovýskumnú činnosť a doktoranské štúdium na FF UPJŠ). Úzko prepojené „binárne“ opozície sa v jeho činnosti tvorivo realizujú aj v symbióze teoretika prekladu a bohatej prekladateľskej činnosti (doteraz 30 knižných prekladov poézie, prózy, drámy a odborných textov z anglofónnych literatúr) a teoretika verša a autora básnických textov.

Teoreticko-metodologický rozkmit inauguranta reprezentujú nateraz tri vedecké monografie:

a) *K poetike umeleckého prekladu* (2004); v tejto monografii – okrem konkrétnych analýz prekladových textov – osobitne uvažuje o preklade niektorých zriedkavejších metier, o hraniciach interpretácie v procese prekladu, o hraniciach prekladateľovej iniciatívy vo vzťahu k originálu, o preklade modernej autorskej rozprávky (pričom zdôrazňuje najmä problematiku variantnosti morfologickej a invariantnosti sémantickej roviny textu ako tăžiskovú teorému pre prekladateľa). Zaujíma ho predovšetkým otázka *možnosti* prekladu, a to osobitne vo vzťahu sémantiky (a jej estetickej „transformácie“) a špecifických funkcií jazyka (aj v relácii k mysleniu) a k jeho špecifickej

štruktúrovanosti v konkrétnej znakovnej sústave, berúc do úvahy aj historickú podmienenosť interpretácie literárnych textov.

b) *Preklad pod lupou* (2013); táto monografia teoreticko-metodologicky nadväzuje na bádateľské výsledky publikované v monografii *K poetike umeleckého prekladu* (osobitne pri hľadaní odpovedí na otázku hraníc básnického prekladu). Autor sa sústredí na menej prebádané oblasti umeleckého prekladu, pričom vychádza z analýzy konkrétnych prekladateľských výkonov v priestore básnického aj prozaického textu a na jej pozadí dospieva k teoretickým zovšeobecneniam, ktoré formuluje aj na podloží vlastnej prekladateľskej skúsenosti. V jeho štúdiách je intenzívne prepojená textová a metatextová oblasť; popri jemných analýzach a interpretáciách konkrétnych veršovaných textov skúma aj prínos viacerých teórií pre prekladateľskú prax.

c) *Aspeky piesňového textu* (2014); v tejto monografii sa potvrdzuje východiskový fakt, že priestor špecifických, ale vnútorné prepojených semiotických sústav – reči a hudby (obrazne povedané „hudby“ reči a „reči“ hudby) môže vyúsiť do vzájomnej symbiózy, v ktorej prebieha jemná hra znakovnej ikonicity a arbitrárnosti pri zachovaní miery a funkcie výrazových prostriedkov napojených na estetický rozmer vzťahu symetrie a asymetrie medzi formou a obsahom. Inaugurant sa inak a novo – aj na pozadí stručného pohľadu na dejiny piesňového textu – dotýka problematiky tohto typu textu vo svetle literárnej vedy, analyzuje niektoré špecifiká poetiky piesňového textu a jeho komunikačné aspekty (so zdôraznením komplexného oblúka literárno-hudobnej estetiky, predovšetkým cez vzťah autora a príjemcu), skúma piesňový text ako sociálny fenomén, dotýka sa problematiky relácie piesňového textu a tradície a možnosti jeho využitia v školskej praxi. Ide o originálne pozorovania vzťahu diferencovaných, ale ekvivalentne prepojených semiotických priestorov s indíciami pre ďalší výskum v tejto oblasti.

Svoje teoretické východiská autor tvorivo premieta do dvoch vysokoškolských učebníc:

a) *Kapitoly z teórie literatúry* (2015); v tejto knižnej práci predkladá systematický výklad o základných otázkach teórie literatúry od najvšeobecnejších pojmov skúmanej problematiky (postavenie teórie literatúry v systéme literárnej vedy a jej vzťah k ďalším disciplínam; podstata literatúry; prehľad hlavných literárnovedných metodológií; literárna komunikácia) po základné pojmy poetiky (jej status najmä vo vzťahu k interpretácii, náčrt jej dejín a medzníkov, vzťah k iným disciplínam), vrátane jazyka a štýlu literárneho diela, náčrtu poetiky básnického textu a básnickej obraznosti. Veľmi prehľadne až minuciózne sa inaugurant pohybuje pri hutnom výklade verzologickej problematiky, v ktorom jemnú analýzu dokumentuje množstvom primeraných textových ukážok a ich interpretácií. Metodologickým postupom od všeobecného k jednotlivému (čo je najvlastnejší princíp umeleckého obrazu sveta) autor napĺňa jednu z ambícií súčasného bádateľského kognitívneho procesu: pohybu k integrácii a k špecifikácii vied.

Autor sa v tejto vysokoškolskej učebnici pohybuje pojmovovo i štylizačne dôsledne, presvedčivo a systematicky s výkladom, ktorý „vie“ o svojom budúcom recipientovi a usiluje sa mu roztvoriť sugestívny priestor básnického obrazu sveta. V práci sa jednoznačne predkladá aj presvedčenie

o kontinuálnosti vedeckého poznávania v širších kontextoch literárnovedných teórií a ich „odkaze“ pre súčasné uvažovanie pri analýze a interpretácii, ale aj pri čitateľskej percepции básnických textov. Najmä v tomto priestore bádateľského pohybu je nesporným obohatením súčasných ponúk z oblasti teórie literatúry.

b) *Vybrané kapitoly zo svetovej literatúry* (2015; v spoluautorstve); ide o vysokoškolskú učebnicu, v ktorej sa funkčne využíva percepčná súčinnosť výtvarného umenia a literárnohistorických faktov a jej interaktívny didaktický charakter.

Do inauguračnej rozpravy ponúkam nasledujúce okruhy problémov:

1) K problematike prekladu básnických a prozaických textov pripomieniem základné dištinktívne príznaky, ktoré vychádzajú z protikladu semiotických podstát – ikonicko-symbolickej a arbitrárnej, vytvárajúc binárne opozície s prienikovými vzťahmi medzi členmi príslušných opozícií: *asociatívnosť – lineárnosť, metaforickosť – metonymickosť, paradigmatickost – syntagmatickost, simultánosť – sukcesívnosť, diskontinuálnosť – kontinuálnosť* (prvý z nich dominantne charakterizuje poéziu, druhý prózu); pre protiklad poézie a prózy možno tu ďalej pridať a) *suprasegmentálno-melodickú* opozíciu: *tendencia k monotónnosti* (pri suprasegmentoch daných tónovou moduláciou artikulačného prúdu) smerujúcej k semiotickému „poľu“ hudby (pri tlaku intonácie verša) verus *tendencia k nemonotónnosti*, k tónovej variabilite vyjadrujúcej fónicko-semiotický princíp reči (pri tlaku intonácie vety v próze); b) podľa *dominancie kreatora rytmicko-intonačnej štruktúry*: dominantne *fónické členenie textu* (základným je prvý rytmický prúd: pohyb od slabiky k taktu) – básnické texty verus dominantne *syntakticko-sémantické členenie* (základným je druhý rytmický prúd: pohyb od taktu k vete) – prozaické texty. Ktoré z uvedených charakteristických čít poézie a prózy sú z hľadiska generovania a percepcie oboch typov textov rozhodujúce a v akom poradí – osobitne z hľadiska prekladateľskej praxe?

2) Podľa jednej z koncepcí možno pri preklade rytmickej štruktúry verša (pri zachovaní podstatných rytmických faktorov a narušení podružných faktorov a vice versa) definovať tri postupy: identickú kópiu, adekvátnu substitúciu a neadekvátnu substitúciu. Ako sa tieto prekladateľské postupy premietajú do posúdenia celkovej hodnoty prekladu?

3) Je známym zistením, že pri „paradigmaticom“ interpretovaní taktu (ako stopy v básnickom teste) sa v slovenskej literatúre uplatňuje medzi taktom a slovom vzťah symetrie pri trocheji a daktyle (tendencia k realizovaniu dieréz a k pritlmovaniu cezúr) a vzťah asymetrie pri jambe (tendencia k realizovaniu cezúr a k pritlmovaniu dieréz). Možno tento vzťah symetrie a asymetrie (determinujúci aj základné semiotické princípy pri tvorbe a fungovaní textu) definovať aj pre opozíciu verša a vety a univerzálnejšie pre protiklad detenzie a tenzie v umeleckom teste a osobitne aj pre postupy pri umeleckom preklade?

V zhrnutí možno konštatovať, že posudzované knižné práce, ale aj desiatky vedeckých a odborných štúdií a príspevkov potvrdzujú, že inaugurant sa s istotou a úspešným úsilím pohybuje vo všetkých zložkách literárnej vedy (ale aj v základoch príbuzných disciplín), osobitne v literárnej teórii,

vrátane teórie, ale aj praxe prekladu, a vo vybraných oblastiach našej a svetovej literatúry. Podnety z teoreticko-metodologického podložia literárnovedného výskumu dokáže funkčne transformovať do didaktickej praxe so štylisticky vybrúseným jazykom, presvedčivou argumentáciou, pričom sa nevzdáva ani esejisticky „mäkkého“ vyjadrovania. Vedecká a odborná tvorba doc. PhDr. M. Andričíka, PhD., predstavuje koncepčné, originálne, inšpiratívne dielo, pohybujúce sa v sugestívnom zážitkovom a pojmovom priestore, v prienikovej zóne prototextu a metatextu, v semioticky previazanom areáli umenia a vedy.

Na základe komplexného zhodnotenia vedeckej, vzdelávacej a organizátorskej činnosti doc. PhDr. Mariána Andričíka, PhD., vychádzajúc zároveň z údajov inauguračnej dokumentácie, konštatujem, že menovaný je kvalitným bádateľom a vysokoškolským pedagógom a uznanou osobnosťou v literárnej vede a osobitne v teórii prekladu a že splňa kritériá inauguračného konania na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Plne podporujem jeho žiadosť o vymenovanie za profesora.

Odporúčam Vedeckej rade Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach schváliť návrh na menovanie **doc. PhDr. Mariána Andričíka, PhD.**, za **profesora** v študijnom odbore **2.1.36. literárna veda**.

Košice 15. 8. 2017

Dr. h. c. prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc.
Filozofická fakulta UPJS v Košiciach